

ગાયન રૂપી
સીતાહરણ નાટક *

—૦*૦—

જુદા જુદા રાગમાં બનાવેલું તે

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

બુક્કસેલર

માહાદેવ રામચંદ્ર.

આ ચોપડીનો સરવે હક રચનાર પાસેથી
પ્રસિદ્ધ કરનારે લખેને કાવદા પ્રમાણે ૨૭
૪૨ કરાવી છે.

આ મહાવાદ

આડીયાની ચોકા પાસે દિતેશ્વર પ્રેસમાં
પ્રેસિટાળ પીઠ ત્રિભુવનદાસના મકાનમાં
જેશંગ મુળજીએ છાપ્યું.

સંવત ૧૯૪૧. સને ૧૯૮૫.

કિંમત ૩ ત્રણ આના.

કાપીરાઈટ.

શ્રીગણેશાયનમઃ

સોતાહરણ નાટક ગાયન*

ઈશ્વરસ્તુતી.

છંદ છપો.

અકલ કળે નહિ કોઈ, ગીરા ગણ ગણતાં હારી;
સકળ સુરગ્યા જાણી, ન જોયા નીગમે ન્યાળી;
અગણીત કોઠી અંડ, પંડમાં રાખ્યાં પાળી;
સ્થળ સુક્ષ્મ વૈરાટ, વીચે જન જીવે બાળી;
અગોળ અપીગ્યાં રામમાં, કોઠી એકમાંહે સહી;

ગાયન ૧. અલકપતીઓ અલખ લખાઅ સુધી કોએ નહી. ૧

કુંડળીઓ.

ઓ કરતા આ વિશ્વના, ભરતા ભવના ધણિ;
હરતા અરજ સાંભળો, કહું નમાવી શીષ;
કહું નમાવી શીષ, સીસ તજ્જો રધુનાથ;
રંગભીમીનીમાંહી, જાલજો આવી હાથ.
જોષ મારાં કર્મ, રખે ડગ પાછું ભરતા;

ગાયન.૨. સુરભીવત્સ સમભાવ, રાખજોરે ઓ કરતા. ૧

—૦*૦—

અંક ૧. પ્રવેશ ૧ લો.

સ્થળ ગૌતમી તીર પંચવટી રામનો આશ્રમ.

પાત્ર.

ભદ્રમજી.....વનમાં કૃષ્ણ સેવા ગવાછે.

સમરાસુર..રાવણનો બાણેજ વાંસના જાળામાં તપ કરેછે.

સુર્પનખા. સમરાસુરની મા આર દાસીઓને લેધને આવીછે.

(૨)

લક્ષ્મણ વનમાં ફળ લેવા ગયાછે, ત્યાં એક વાંસ નું બળુ દીકું ને તેની પાસે એક તરવાર પડેલી જોઈને તે જાળાને કાપી નાખ્યું તો તેમાંથી એક અસુર કપાયે ઓટલે લક્ષ્મણ સોચના કરેછે. અરે આ તો મેં અધર્મ કર્યો? મેં કોઈ મહાનપુરુષનો વધ કર્યો. અરે એ પાપ હું કયાં છુટીશ. અરેરેરેરે આજ આ શો જુલમ થયો. હું ભગવાન (રામ)ની આગળ સંભળાવું તો મને તે પાપમાંથી છુટવાનો કોઈ રસ્તો ખતાવશે. એમ ધારી લક્ષ્મણ ચાલેછે કે સુર્યનખા આર સખીઓ સાથે મહા સુંદર વેશ લેખને આવેછે .

સુર્યનખા—(રાગ ઓખાહરણનો.)

સુભિ વાત મારી ધરી ખીર, દીસોછો કોઈ મહા રત્નધીર;
હું તો કહુ છું સાચી વાત, તમને વરવા ધરજી સાક્ષાત. ૧
હું તો છુંરે કુંવારી જાત, સ્વામી જોખું દીન રાત;
આજ મંથરે પુરજા કોડ, મળી સરખી સ્વામીની જોડ. ૨
હવે ઝાલોને મારો હાથ, કરો દાસી ચરણની નાથ;
ભોગવો મન ગમતા ભોગ, હું તો નારી છું તમ જોગ. ૩
લક્ષ્મણ—તુંતો સાંભળ મારી વાત, મારે માથેછે મોટો જાત;
તેને પુછ્યા વીના ન વરાય, જોઆ સુરજ પશ્ચિમ જાય. ૪
મોટે આસ્ય તું લેણે કામ, કરશે આસા તો કરીશ એ કામ;
સુજ ભાભી છે જાનકી ત્યાંહ, રહેછે પંચવટીની માંહ. ૫
એમ કહીને જન્નેજણ દાસીથો સહીત પંચવટીમાં આવ્યા,

—૦*૦—

પ્રવેશ ૨ જો.

સ્થળ પંચવટી રામચંદ્રનો આશ્રમ.

પાત્ર.

સીતા, રામ, લક્ષ્મણ, સુર્યનખા અને તેની આર દાસીથો.

(રાજા હું મં કોમકા) એ રાગ.

લક્ષમણ—માહારાજા સાંભળો વચન કહું હું આજ;
તપસ્વી કોષ મારીયો મં કીધું કુંડ કાજ. ૧
પ્રાચીન કયમ તે છુટ્યે, તમા કહો મને રઘુરાય;
ઉપાય તે હું આચરું જેમ દોષ નીવારણ થાય. ૨

રામચંદ્ર—તપસ્વી એતો નથી તું સાંભળ્ય મારા બ્રાત;
અસુર તેં સંહારીયો એ વીપરીત સાગી વાત. ૩

ગદ્ય—એટલે સુરપત્યા ત્યાં આવીને વિદન કરેછે.

(રાગ સોતાજના મહીનાનો.)

સુરપત્યા—સુણોરામચંદ્ર રઘુરાય માહારી એક શીતલી;
મને કામપીડા બહુ થાય ખીર રહેતી નથી. ૧
આજ મળીયો છે ભરથાર મન માન્યો અહી;
માટે કરણા કરી મહારાજ પરણાવો સહી. ૨
અન્ના અબળાનો અવતાર અધમ અતી ધણો;
સ્વામી વીના રઘુરાય લાગે અળખામણો. ૩
માટે કહો તમવીરને આજ વરે મને સર્વથા;
કહુ તમ આગે શું આજ દુઃખમારાની કથા. ૪

રામચંદ્ર—જા વરસે તને મુજવીર વીચારી મનમાં;
કાહાડય ઝાળી આ વાર વેગે જઈ વનમાં. ૫

સુરપત્યા—મારા કર વીચે માહારાજ લખો તન્ના શીતલી;
એતો વાંચો પછી એ વાર વરે મને પ્રિત્યથી. ૬

રામચંદ્ર—તવ અહું તારા કર માંહે પત્નીવત માહારે;
તું જીભી રહે અવળી આજ લખું પીક તાહરે. ૭

ગદ્ય—એવું સાંભળી પીક ધરી એટલે રામચંદ્રજીએ પીકપર
લખ્યું કે (એનું નાક કાપી નાખો એ કપટી છે) એટલે
તે સુરપત્યા ત્યાંથી ચાલીને લક્ષમણ પાસે આવી કહેછે.

રાગ આપ્પાહરણનો.

સુર.—આવો છેલ છપ્પીલા ખીરે, વાંચો જે લખ્યું છે તમવીરે;
પછે ઝાલોને મારો હાથ, મુજ જોગ મળ્યાછોનાથ. ૧

સ્વામી કરો ના ઝાઝીવાર જેવા તમે તેવી હુધું નાર્ય;

મારા પુન્યના પરવત ફળીયાં, આજ આપ આવી મળીયા. ૨

ગદ્ય—એવું સાંભળી લક્ષ્મણજીએ તેના બચડામાં વાંચી
ને તરત ચોટલો પકડ્યો ને નાક કાપ્યું કે તેણે ઝાઝી
ભયંકર જીમ પાડીને પોતાનું ભયંકર સ્વરૂપધારણ કર્યું.
તે એવું કે ગધેડા જેવું મોંહાડુંને ઝાઝા છુટાવાળા ઝાઝા
સ્તન ને મોઢું વીંકરાળ કાણુ સ્વરૂપ, લાલ જીભાંને નાકે
થી લોહી ચુવેછે. ને કાન કેહેડ સુધી લાંબાલબડે તેવું
સ્વરૂપ કરી જીમ પાડતી નાહી. ને લક્ષ્મણ રામચંદ્રજી
ની પાસે આવ્યા એટલે રામચંદ્રજી લક્ષ્મણને કહેતા હતા.

(રાજા હું એ કોમકા આર ધંદર મેરા નામ એ રાગ.)

રામચંદ્ર—સુણો હમારા બાંધવા હવે રહો તમા હું સ્વીકાર;

જીધ કરવાને આવશે કાંઈ રાક્ષસો આ કાર. ૧

કહેશે જીધને સુરખના પાર દુઃખર આગે જેહ;

વારે ચડી આવશે કાંઈ અપાર અસુરો એહ. ૨

ગદ્ય—એટલે રાક્ષસો કરમાં સહજ લેઈને મોટો હોકારો

કરીને આવ્યા ને કેહેવા લાગ્યા તેવામાં સુરખના સ

ર્જના પેહેલી આવીને સર્વેને નાક બતાવે છે.

રાક્ષસો—અરે તમે કોણુછો, અમારા જેવા સીધના વ-

નમાં આવીને કેમ તોફાન કરોછો. હવે તમારા

પ્રાણ હમા એંચી લેમથું.

રામચંદ્ર—હે દુષ્ટે તમારા જેવા અધર્મી જીવોનો હું કાળ છું.

રાક્ષસો—અસ્યા વીચારીને બાલ્ય તું તો મનુષ્ય હમારો

આહાર છે.

રામચંદ્ર—અસ્યા હે રાક્ષસો અહારતો નહી પશુ તમાને

મારનાર છું. હવે તમા જીવ્યાની આશા નવ કરશો.

એમ કહીને બાલ્ય ચક્રવીને રામચંદ્ર મુકવા લાગ્યા

ને રાક્ષસો પશુ બાલ્યગદાઓ તથા મુદગળો (મ-

મળીયા) તે એક એકના ઉપર મારેછે ને હોકા

રા કરેછે એમ કરતાં તમામ રાક્ષસો મરણ પામ્યા
ને પછી રામચંદ્ર, લક્ષ્મણ અને સીતાજી બેઠાંછે.
સુર્પનખા ત્યાંથી નાઠી તે જમ્બને વળી ખીજરાક્ષસો
ને તેડી લાવેછે. ને રામચંદ્ર લક્ષ્મણને કહેછે.

(રાજા હું મં કૌમકા એ રાગ.)

રામચંદ્ર—જ સીતાને લેધને તું વીરા પરવત માંહે;
હવડાં અહીયાં આવથે કાંઈ અપાર અસુર આંહે. ૧
થાથે જુધ અતી ગણું તું સાંભળ મારા વીર;
રક્ષા કરજે સ્ત્રી તણી તું ધરીને મનમાં ખીર. ૨
ગદ્ય—લક્ષ્મણ સીતાને લેધને આઢ્યા કે રાક્ષસોને લેધને
સુરપનખા આવીને રામને બતાવ્યા કે યુધન્તી તૈમારી
થમ્મ. એકદમ બોલ્યા વીના રાક્ષસો આવીને રામના ઉપર
તુટી પડ્યા ને મારવા મંડી ગયા કે રાત્રે એક બાણે સ-
ર્વને નાસ પમાડ્યા ને સુર્પનખા નાઠી તે લંકામાં ગઈ.
પછી લક્ષ્મણ સીતાને લેધને રામની પાસે આવ્યા.

—૦*૦—

અંક બીજો પ્રવેશ ૧ લો.

સ્થળ લંકા નગરમાં રાવણની સભા.

પાત્ર.

રાજા રાવણ.
પ્રધાન જંજુમાલી.
પુત્ર..... મંદ્રજીત.
ભાઇ વીભીશણ.

તથા રાક્ષસો, સીપાઇયો તથા ખીજા પુત્રો તથા
ખસા અને તે વીના અપહરણો નાચ કરી રહીછે, ગાન
તાન થાયછે, રાવણના ઉપર આમર થયા કરેછે. અને મંદ્ર
હાર કલના લેધને ઉભાછે. એવે સમયે ત્યાં સુર્પનખા
રૂપીરે ગળતી આવીને કહેછે.

(સુનરે કાલે દેવરે) એ રાગ.

સુરપંખા—હાય હાયરે બાધ તું સાંભળ એક વચન,
તારી કાળે લેવા ગમતી નારી રૂપ રતન;
તેના વરે કાખ્યા મારા નાશીકાને કર્યું,
ખરદુઃખર શંખર ત્રીસીરા ત્યાં પમાડ્યા મર્યું;
ખીકાર તારા બળને ને ખીકાર ને પ્રાક્રમ,
વીરૂપ કરી મુજને તું બેસી રહ્યોછે ક્યમ;
ગોદાવરીની તીરે રહેછે પંચવટ્ટી માઝાર,
પરૂષ બે છે મહા બળીયાને તેની પાસે નાર્ય.

રાવણ—સાંભળ્ય મારી બેની તને કહુંહું આણે દામ;
એ નારીને હરી લાવુંતો રાવણ મારું નામ.
ઓ ત્યાં શીછે તાહરે તું રહે સુખે આ ઠાર;
કાલે સવારે જન્મને લાવું કરી થોધ સંહાર.

ગણુ—એમ કહીને રાવણ ત્યાંથી ઉઠીને પોતે હથીયાર
સજીને આલ્યો તે જ્યાં મારીરૂપ રહેછે ત્યાં સમુ-
દ્રની તીરે આવીને કહેછે.

(ન કર લાલ દેવ પ્રથનરાકે કલામ) એ રાગ.

રાવણ—ઉડાને આ મામા થામ્યાને તમયાર,
કરો કામ વહેલા કહું તે આ વાર.
રહ્યા રામ લક્ષ્મણ વન માઝાર;
હરી લાવતી મારે છે તેની નાર. ૧
તે મોટે થાપો મૃગ તમેજ આજ,
આલોને જમ વહેલું કરીએ કાજ;
મારી બેન ગમતી સુરપનખા ત્યાંહે,
કાપી દાન નાશીકા તે આવીજ આંહે. ૨

મારીચ—અરે મુઠ એ તે થું બોલ્યોજ વાણ્ય,
જે જાવુંતો મારા હરી લે એ પ્રાણ,
સુખાહુ હણ્યો જેની વેળાએ સાર,
ઝપટથી હું આવી પડ્યોહું આ ઠાર. ૩

(૭)

એના બાણ ફેરેછે મહા મહીમાય,
સુણો રાય હુંતો ન આપુંજ ત્યાંહ.

(સુણુરે કાલે દેવ તું સુણુ હમારી બાત) એ રાગ.

રાવણ—વચન એ શું બોલીયા તમા આજે મારી સાથ,
નહી આવો જો ત્યાં સુખીતો મારીસ મારે હાથ. ૧
પ્રાણ કહાડીય હું પતકમાં જો નહી કરો આ કામ,
આ વેળાએ આકલીસ હું કૃતાત કેરે ધામ. ૨

મારીય—સાંભળ્યા મારા બાણીયા હું આવીસ કરવા કાજ;
મે મુખો મૃગ ત્યાં થઇને ચરવા જમ્યથ આજ. ૩
મારી પાછળ આવશે એ હણવા માટે જ્યાંહ;
હરણ કરીને લાવજો તું સીતા લંકા માંહ.
ગજ—એમ કહીને બન્ને જણુ આશ્વા ને પંચવટીમાં આવ્યા.

—૦❀૦—

પ્રવેશ ૨ પ્રારંભ.

સ્થળ પંચવટી તથા સીતાનો બાગ.

રામ, લક્ષ્મણ, સીતા, મૃગ તથા જોગીને વેસે રાવણ,
છાયા સીતા વગેરે.

પ્રથમ મૃગ બાગને વીસે ચરવાને ગયો છે ને સીતાજી
પણ કુલ બીજીછે. તેમના જોયામાં આ મૃગ આવ્યો કે
તુરત તે રામચંદ્રની પાસે આવીને કહેવા લાગ્યાં.

(ઉધવ નંદનો છોરો તે નમ્મેરો થયોજો.) એ રાગ.

સીતાજી—સુણો શ્યામ મારી વાત તમા આ ઘડીજો;
પેલો મૃગ જીવો કેવી એની દેહ ઘડી જો. સુણો. ૧
અંગ કંચન સરીખું એનું સોભતું જો;
જુગ મણીમય જોષ મન લોભતું જો. સુણો. ૧
હડી હણી એને આજ ચર્મ કારણે જો;
ચોળી કરાવો મહારાજ જાવું વારણે જો સુણો. ૨
રામ —એ શું બોલી સતી આજ વેણુ પાપનું જો;

પથવધ કરવું કામ નહીં આપનું જો. એ શું. ૩
 સીતા — તમા પાપથી ડરેછી સ્વામી માહારા જો;
 તો કેમ રણમાંહે જીવ ધણાના હર્યાં જો સુણો. ૪
 રામ — એ તો આવ્યા હતા હણવા સર્વ આપને જો;
 હણે તેને નવ ગણીએ હણતાં પાપને જો. એ શું. ૫
 સીતા — જ્યારે રમવાને નીકળતા હરી વંનમાં જો;
 ત્યારે કયેમ નહોતા ધરતા દયા મનમાં જો સુણો. ૬
 ગદ્ય — એવું સુણીને રામચંદ્ર લક્ષ્મણને કહેતા હવા.
 (અરેઆ પરી જાદ આ બેસુવા) એ રાગ.

રામચંદ્ર — અરે વીર મારા સુણો એક વાત,
 મુકીને ગયા તો થસે ઉતપાત. ૧
 હું જાવુંહું હણવાને મૃગ આણીવાર,
 સીતા પાસે રહેજો તમા નીરધાર. ૨
 ન જાસો કહી મુકી સ્ત્રીને આઠાર,
 કરેછે અધરમી અસુરો અપાર. ૩
 સુનું દેખીને આવથે આણે ઠામ,
 હરી જાય સ્ત્રીને બને ખોટું કામ. ૪
 લક્ષ્મણ — નહી જાવું વીરા હું કોઈજ દાર,
 તમા આવથો ત્યાં સુધી નીરધાર. ૫
 સુખે મારીને મૃગ લાવો આ ઠામ,
 કરોને તમા પેહેલું મહારાજ કામ. ૬

ગદ્ય — એવું સાંભળીને રામ, સીતા તથા લક્ષ્મણને મુકીને
 ધનુશબાણ લેધને મૃગ મારવાને ચાલ્યા. નેત્રા બાગમાં
 ગયા કે પેલા મૃગે નાસવા માંડ્યું રામ તેની પછવાડે
 દોડા છેટે જઈને મૃગને માર્યો કે જ્યાં પેલો રાવણ
 બેઠેલો તેણે એસ નાખી કે આ લક્ષ્મણ તું ધાજે મ
 ને બીડ પડીછે એ સમયે સીતાજીને કાને પડયો.

(રાગ આખાહરણનો.)

સીતા — અરે વીરા સુણોને મારી વાણ,

(૯)

શબ્દ કરોછે તમ વીરે જાણ્ય. અરે વીરા. ૧૬

આ રતનાદે પોકારે છે એહ,

એમાં નહી વીરા કાંઈ સંદેહ. આરત. ૧

જાવો વીરા હવે તમા તે કાર,

હોને તમા કરમાં હથીયાર; જાવો. ૨

લક્ષ્મણ-અરે માતા પીર રાખોને પ્રાણ,

એ તો શબ્દ કોઈ કપડી જાણ્ય. અરે. ૩

સહસ્ત્ર ચતુર દસ યોધા ને આપે,

એક વાર રામ બાણ ચઢાવે; સહસ્ત્ર. ૪

તમને મુકીને જવાય ન આજ,

હરણ કરી કોઈ લે મારી લાજ. તમને. ૫

હવે રઘુવીર આવશે માત;

મૃગ ચર્મ લેખને નીજ હાથ. હવે. ૬

આગન્યા ભંગ કરી ન જવાય,

ને રવી પરછીમ ઉગે માય. આગન્યા. ૭

અર્ધ-એવું સાંભળીને સીતાજી ક્રોધમાં લક્ષ્મણને દિશ્યમે
દેક વચન કહેછે.

(અરેઆ પરી સજ્જ આ પે શુવા એ રાગ.)

સીતાજી-સુણોને દીયરજી, કહું આણીવાર.

કપટ દીસેછેજી, મન જોઝાર ૧

મનમાં ને જાણ્યું છે, તે નહીં થાય,

સતી નાર્ય મારકા હાથે ન જાય. ૨

સાધુ જાણતી હું તો તમનેજ મન,

પડ્યું પારખું સર્વ આણિજ દન. ૩

મરે રામ તો હાથ આવેજ નાર્ય,

અરેઆત એવો છે મન વીચાર. ૪

એવું સાંભળીને લક્ષ્મણજી ઉભા હતા તે એકદમ સુ
છોત થઈને ભોમ પડી ગયા ને થોડીવારે સાવચેત થ
ઈને ગદગદ કંઠે બોલે છે.

(રાગ ઉપરનેા)

- અરે માત એ શું બોલ્યાછો વચન,
કહોને હર્યો છું હું કોઇજ દત. ૧
- કરું સેવા દાસ થઇને સદાય,
જાણીને તમાને હું માતપીતાય. ૨
- તથાપી કહોછો આ વજ વચન,
પાડું હું હવે રામ આગળ તનં. ૩
- રમે પશુકૃત્રીથી જાતાજ બાર,
હમો આવરયું એક ક્ષણમાઝાર. ૪
- જે આવે કપટથી તમારીજ પાસ,
પેસે આ લીટીમાં તો થાજેજ નાસ. ૫
- ગદ્ય—એમ કહીને બક્ષમણ ધનુસ્યતી લીટી દોરે છે. ને જા
યછે. એટલે ઘોડીવારે રાવણ આવેછે સન્યાસીને વેસે
વા જોતીને વેસે. તે આવીને ભીક્ષાતરેછી એમ કહીને
હમો રહેછે. એટલે સીતાજી આવીને બારણાથી માછી
ઉભા રહીને કહેછે.

રાગ સીતાજીના મહીનાનો.

- સીતાજી—તમા સાંભળાને મહારાજ, કહું નામી શ્રીરમે,
હવે આવવાદોને આજ, રામ રણધીરને. ૧
- થઈ કરાવીશ ભોજન, તમાને ભાવતાં;
એસો વાર નથી મહારાજ, હરીને આવતાં. ૨
- જોગી—નાહી કરતે ભોજન ક્યાંહી, હમો પરહાયકા;
એક કપડી અજમાં કામ, ક્યા હે રઘુનાથકા. ૩
- જો દેતા હોય સો દો હમકું, નાસે ધસ ધડી;
નહિતા જયગે દુસરે દ્વાર, ખલક સારી હે પડી. ૪
- સીતાજી—અધ્યા છે કોઇ કપડીરૂપ, જોગી તુંતો નથી;
તારાં વેણ મુરખનાં આજ, જણાયછે સર્વથી. ૫
- જોગી—અરે હરહરે કરે આવાર, બચન એ ક્યા બોલીયાં;
હમ જોગીકું કહો એમ, દીસોછો બોલીયાં. ૬

દેહા કળજળ હોય તો આપ, ચલે હમ જયંગે;
કચ્છ પીછે તમારી પાસ, ધંદાં નહિ આયંગે. ૭
એમ સાંભળી સીતાજીએ મનમાં જાણ્યું કે આ રા
વણ મારું હરણ કરવાને આવ્યોછે માટે મારે જાવારૂપ
ધારણ કરવું પડશે. એમ કહીને મદીમાંથી કળ લેખને
જાવારૂપ ધરતાં આવ્યાં ને જ્યાં તે જોગીને કળ આપ
વાને હાથ પેલી લીટીથી બહાર કઠાડેછે કે જોગીએ એક
દમ હાથ ઝાલીને એમો લેખને ચાલવા માંડ્યું તેને શોક
માં પુછેછે.

સીતાજી—(રામ આગાહરણુનો.)

અરે દુષ્ટતું છે કહે કોણ, કેમ ઝાલેછે મારો પ્રાણ;
આવ્યોછે માગવાને અજ, તારું કપટ થયું શું મન. ૧
તું માયાવી છે કોણ જુર, કોષ્ટ દેવ દાતવ છે અસુર;
મને કહી દે વહેણી આ દીશ, કે શું તુંતે કહાવે દશ શીષ. ૨
રાવણ—મારું રાવણુ છે મુણ નામ, તને લેવા આવ્યો આ ઠામ;
ક્યાં ગયાછે લક્ષ્મણ રામ, મારે કરવો એથી સંગ્રામ. ૩
ગણ—એમ કહીને રાવણે પોતાનું રૂપ ધારણ કર્યું. એટ
લે સીતાજીએ તને આજણ્યો અને પછી સીતાજી મહા
શોકે રૂદન કરવા લાગ્યાં. અરે આ લક્ષ્મણ તમે પાછા
આવો મને આ દુષ્ટ હરી જાયછે.

હાયહાય! આ રઘુપતી અગને નથી મારવો, પાછા
આવીને આ દુષ્ટથી મને છોડાવો.

—૦(૮)૦—

પ્રવેશ ૩ જો.

સ્થળ વન.

પાત્ર—જટાકુ, સીતા, રાવણુ અને તેનો રથ.

રાવણુ જોવા લેખને જાયછે કે જટાકુ પક્ષી તેને સા
મા માળ્યો ને તે રાવણુને પાંખો તથા ચાંચવડે મારવા

લાગ્યો રાવણનો રથ ભાગી નાખ્યો તથા ઘોડાને મારી નાખ્યા ત્યારે રાવણ કહેછે અથ્થા હે પક્ષી જો તું તારું મરણ મને ન બતાવે તો તને રામની આણ છે એમ સાંભળી જઠાયુએ ત્યાં પાંખો બતાવી એટલે રાવણ તેની પાંખો તોડી નાંખી ને પછી નાંખી દીધા. સીતાજી જ ઠાયુને કહે કે હે ભાઈ તારું કલ્યાણ થશે અને તને રામચંદ્રજી મળશે પછી રાવણ સીતાને લેઈ ચાલ્યો.

પ્રવેશ ૪ થો.

સ્થળ લંકામાં અશોક ખાગ.

પાત્ર—રાવણ, સીતા, ત્રીજઠા તથા રાક્ષસો.

સીતાજીને અશોકખાગમાં ખેસારીને રાવણ બોલ્યો. હે ત્રીજઠા તું આ સીતાની પાસે રહેજે, ને તેની પાસે કોઈને અવવાદેષ થ નહીં એમ કહીને પોતે ચાલતો થયો. હવે સીતાને ત્રીજઠા કહેછે.

(રાગ સીતાજીના મહીનાનો.)

તજા છાનાં રહો મારી માત, ખીરજ મનમાં ધરી;

કાલે આવશે આહી રઘુનાથ, સમુદરને તરી. ૧

કરશે રાવણકેરે કાળ, ચોડીએક વારમાં;

આઈ ખખર આવશે આંહી, સુણીને સવારમાં. ૨

સીતાજી—આઈ શું રે કરું હું વખાણ, સ્વામીના રૂપતું;

મુખ જોઈ રહેછે બાણ, રઘુકુળ ભુષતું.

મને ક્યારે મળશે આઈ, અવધનો રાજ્યો;

દુષ્ટ સુતું દેખીને સ્થાન, મને લેઈ આવીયો ૪

અરે ક્યારે હશે રઘુનાથ, દીયર શું કરશે તહાં;

મારી કરવાને પુરી શોધ, કરશે વન જ્યાં તહાં. ૫

મારા કોણ જનમનાં પાપ, આવીને આ જાગીયાં;

કહ્યાં સાધુ દીયરને વચન, તે પ્રાયશ્ચિત લાગીયાં. ૬

બાઈ રહેતી નથી મને ધીર, રંધુવીર સાંભળે;
 હવે કરું શેરે ઉપાય, સ્વામી ફરીને મળે. ૭
 હાય આ શું થયું આ દીન છેડું પડ્યું નાયનું;
 હુંતો શુંરે દેખીશ હવે દુઃખ, દુષ્ટના હાથનું. ૮
 મને કરશે કદાપી આળ, અસુર આવી જે થકી;
 મારે દેવો પડશે ત્રાપ, તેને કોવે ચકી. ૯

ગદ્ય—એટલામાં ત્યાં રાક્ષસો મારા હાથમાં ગેડા તથા ધ
 નુબો લેધને આવેછે ને સીતાજીની પાસે આવીને ઉ
 બા રહેછે એટલે ત્રીજા તથા સીતાજી બન્ને બાલતાં
 અંધ થઈ જાયછે.

પ્રવેશ ૫ માં.

સ્થળ પંચવટી.

પાત્ર—રામ લક્ષ્મણ મૃગને મારીને આવ્યા તો આશ્રમ
 માં કોઈ ના દીકું તથા સોધાસોધ કરી રહ્યાં છે ને રામલક્ષ્
 મણને કહેછે.

ગદ્ય—અરે આ લક્ષ્મણ સીતા ક્યાં, તું મને સંતુ ક-
 હી દે. તું ક્યાં મુખીને અહીં આવ્યો છે એને કોઈ હરી
 ગયું છે કે શું. ચાલ ચાલ વનમાં કોઈને પુછી જોઈએ
 અરે આ જનકસુતા તું ક્યાં ગઈ, કેમ બાલતી નથી જ્યાં
 હોય ત્યાંથી અહીંયાં વહેલી આવ્ય, અરેરે આ શું થયું.
 આ ચંદ્રમુખી સ્ત્રી તું ક્યાં સંતાર્ધ છે મને તારા ચીના
 ચીરજ રહેતી નથી. હવે ઘણીવાર યજ્ઞ તારા કમળના
 જોવા મુખ્યાર્વિંદનો મને દેખા દે ને આ મૃગ તારેમા
 ૨ હું લાવ્યો છું તે તું જો. હાયહાય આ લક્ષ્મણ આ
 તો કોઈએ જીવન કર્યો નહીતો જનકી બાલ્યા વિના
 રહે નહિ અલ્યા આ વૃક્ષ પાષાણો તમારે સીતાને દી
 ઠી હોયતો કહે, એ ક્યાં ગઈ. અરે આતે કેમ કોઈ

બાલતા નથી. મેં તમારું શું બગાડ્યું છે, અરે દુઃખ વખતે મીત્ર હોયછે તે પણ શત્રૂ થઈ બેસે છે. હાયહાય હવે હું અંદરુખી મધુર ભાવણી સ્ત્રી ક્યાં દેખીશ. આ શો જીલમ થયો. ઓ વીર ચાલ્ય આપણુ શોધ કરવા જઈએ એમ કહીને ચાલેછે.

સ્થળ.

(જટાયુનો મેળાપ.)

રામચંદ્રને લક્ષ્મણ બન્ને જણા ચાલ્યા જાય છે કે મારગમાં જટાયુ માંક્ષિતા પીંડ નેવો પડેલો દીઠો તેને જોઈને લક્ષ્મણે બાણ ચઢાવ્યું કે પેલો જટાયુ બિલ્થો.

(અરે કોણુ છે તું તેરા ક્યા છે નામ) એ રાગ.

જટાયુ—કહો કોણુ છોજી તમે રખીણર,

શ્વં કામ મુજને આ મારોછો તીર. ૧

રામચંદ્ર—અરે ભાઈ તું કેમ પડીયો છે હાં,

કહે સાચું તારી ગઈ પાંખ ક્યાં. ૨

જટાયુ—સુણો વીર કહું તે હું સત્ય વચન,

સિંધ કોઈ નારી ગયો દશ વદન. ૩

તેની સાથે કીધું મેં બુધ આ ઠાર,

મારી અસ્ત્ર રથ ભંગ કીધો તે વાર. ૪

ફેડ્યું શીષ ને કાખમાં ધનુશ બાણ,

ત્યારે મને તેણે દીધી રામ આણ. ૫

મને દશ શીસે પુધું મળ્યું જેહ,

પાળી રામ આણ બતાવ્યું મેં તેહ. ૬

તથા પાંખ તોડી મારી સુણો રાય,

નહીં તો શું એ મારી સાચી જાય. ૭

(રાજા હું મેં કોમકા ઓર ધંદ્ર મેરા નામ) એ રાગ.

રામ—અરે વીરો ઓ માહરા તું કહી દે મુજને વાત;

રામ નામ છે માહરું તું સાંભળ્ય મારા બાત. ૧

એ નારી છે માહરી સત્ય તને કહુંધું અહીં,

(૧૫)

કોણ દીશાએ લેઈ ગયો એ કહેને મુજને આંહી. ૨
જટાયુ—દક્ષિણ દીશે લેઈ ગયો સોતાને દસ શીષ,
તમને મળતાં સુગ્રી રહ્યો એ મને દીધી આશીષ. ૩
રામચંદ્ર—કસ્થાણુ થાયે તાહરું તું સાંભળ્યને આ વાર,
વૈમાન બેસીને જાજે તુતો સ્વર્ગ તણે જાળર. ૪
ગદ્ય—એમ કહીને રામ ગયા કે વૈમાન આવ્યું તેમાં બેસીને
જટાયુ ચતુરબુજ થઈને ગયા.

—૦—

પ્રવેશ ૬ ઠો.

સ્થળ રૂપી મુખ પરવત.

પાત્ર—સુગ્રીવ, હનમાન, નળ, નીલ, જમ્બુવાન, રામ
અને લક્ષ્મણ.

ગદ્ય—રામ લક્ષ્મણ પંપા સરોવરની તીરે બેઠા છે તે સમ
રામ, લક્ષ્મણના જાળામાં માથું મુકીને સુષ રહ્યાં છે ત્યાં
એક વડ છે. તે ઉપર હનુમાને ચઢીને એક ડાળુ નાખ્યું
તે ડાળુ રામ બાણ મુકીને ઉડાવી દીધું એટલે હનમાન
આવીને પગે લાગ્યા ત્યારે રામ બોલ્યા.

(રાગ આઝાહરણનો.)

રામચંદ્ર—કહે વીર તુંતો છે કોણ, તે તું કરને મુજને જાણ;
હનુમાન—સુગ્રીને હુંતો છું કપીજન, રહુંછું હજો પાંચ આ વન. ૧
છે સુગ્રીવ હમારો રાય, અઠાર પદમ જેની સેન્યાય;
પેલા રૂપીમુખ પર્વતમાંહે, ચાલો આવવું હોય તો ત્યાંહે. ૨
તજો કેમ આવ્યાછો આ વન, કેમ નીર ભરોછો લોચન;
મારા સમ કહે સાચી વાત, અથ ધતી દુઃખની ખ્યાત. ૩
રામ—સુણ્ય વીર કહું તને વાત, મારે થયો છે મહા ઉતપાત
મારી પત્ની મહારૂપ નીધાન, કોઈ હરી ગયોછે નાદાન. ૪
તને જાળવાને આ વાર, હજો આવ્યા આની ઠાર;
હનુમાન—એતો સાચી મળીછે વાત, નારીનાં ચીરછે હમ હાથ. ૫

હમને દેખીને નાખ્યાં જોહ, મં લેધ મુક્યાં છે તેહ;

આલો તમા ખન્ને મારી સાથ, હુ તો આપું તમને હાથ. ૧

ગદ્ય—એવું સાંભળીને રામ લક્ષ્મણ તેની સાથે ગયા ને
રૂપી મુખ પરત ઉપર સર્વેને મળ્યા.

ગદ્ય—હનુમાન સુગ્રીવને કહેછે.

(સુણુરે કાલે દેવરે તુમ સુનો હમારી બાત. એ રાગ.)

હનુમાન—માહારાજ સાંભળોને તમા હમારી વાત;

આ રામ લક્ષ્મણ માહા બળીછે, રામ જગતના તાત. ૧

માટે મીત્રી કીજીએ કાંઈ કપટ રહીત એ સાથ;

કીસ્કંધા નગરી ફરીને આવે આપણી હાથ. ૨

સુગ્રીવ—લેને વચન તું માહરં બાઈ કરને તું એ કામ;

તું લાવ્યો તે માટે તારા જેવા લક્ષ્મણ રામ. ૩

હનુમાન—પધારેને પ્રભુ હવે બોલાવે સુગ્રીવ રાજ;

મીત્રાઈ કરશે તે તણી તો સરસે સર્વે કાજ. ૪

ગદ્ય—રામને જોધને સુગ્રીવ ઉઠીને પગે લાગીને કહેછે.

(રાગ ઉપરનો.)

સુગ્રીવ—કોણુ દેશના બુપછો, કેમ આવ્યા આણે કામ;

ઉદાસી કેમ આટલી, મને સાચુ કહે શ્રી રામ. ૫

રામ—પત્ની માહરી હરી ગયો, કોઈ અસુર આવી નીરધાર;

તેની સોધને કારણે, હમા આવ્યાં આણે કાર. ૬

સુગ્રીવ—સોધ મંગાવી આપશું, હમા વમને આણે કામ;

કરી કૃપા કરવું પડશે, પ્રભુ હું રંક કેરં કામ. ૭

વાળી બંધુ માહરો છે, કીસ્કંધા માઝાર;

મુજને કહાડી વન્ન વીથે ને ભાગવે મારી નાર્ય. ૮

તેને મારી રાજ નારી, જો અપાવો શ્રી રામ;

જીવતદાન મને આપીયું, કંઈ દાસ ઘઈ તમ કામ. ૯

(રાજજી તો સો ગમે.) એ રાગ.

રામ — સુણિ રાય કહું એટલું, તમા કરો તેથી સંગ્રામ;

હાર્ય વખતે મુખથી કપી, કહેજો આરે શ્રીરામ. ૧૦

(૧૭)

શબ્દ સુણીને તેહને હું મારીશ ક્ષણની માંહે;

કપટ કરું ને મ્મે સમ્મતા ગુરૂ આણુછે આંહે. ૧૧

સુશ્રીવ—કામ યાચજો માહરું આવે નારીને વળી રાજ;

ખલ્લ હત્યા મુજ શીર વીથે ને નવ કરું તમ કાજ. ૧૨

ગદ્ય—એમ સામા સામી વચન આપીને પછી બેઠા છે,

એટલે હનુમાનજી લુગડાં સીતાજીનાં લેધને રામને આ-

પેછે. તે વખતે રામચંદ્રજી લુગડાં નેધને ઉઘાસી થઇ જા

યછે ને સુશ્રીવને કહેછે. હે ભાઈ હવે તું જ ને તારા

ભાઈની સાથે શુધ કર્યું હું પણ ત્યાં આવુંધું. એવું સુ

ણી સુશ્રીવ આવ્યો.

—૦*૦—

પ્રવેશ ૬ મો.

સ્થળ રૂપી મુખ પરવતનો દેખાવ ને કીસ્કંધાની લાગળ.

પાત્ર

સુશ્રીવ, વાળી, નગર લોક, રામ લક્ષ્મણ હનુમાન,
નળ, નીલ, જાજુવાન, તારા વાળીની નારી, અંગદ
વાળીનો પુત્ર. એ વગેરે.

પ્રથમ સુશ્રીવે આવીને એકદમ હોકારે કર્યા કે યો
ડીવારે વાળી પણ હાથમાં ગદા લેધને, કાછડો વાળીને
આવ્યો, કે સુશ્રીવને દેખી એકદમ તેના ઉપર ગદાનો
માર મારવા લાગ્યો ને સુશ્રીવ પણ તેને મારવા લાગ્યો.
સામા સામી બન્નેનું ધુધ થયું. ને પછી મલ્લ ધુધ થયું
તેમાં સુશ્રીવ હાર્ય પામવા લાગ્યો એટલે સુશ્રીવે (આરે
રામ) કહ્યું કે રામ બાણ મુક્યું તે વાળીને વાગ્યું એટ
લે વાળી પડ્યો ને સુશ્રીવ ઉઠ્યો ને રામ, લક્ષ્મણ, ન
ળ, નીલ સર્વ જાજુવાન મુખાં તેની પાસે આવ્યા, વાળી
એ રામને ઓળખ્યા તેથી કહેવા લાગ્યો.

રાગ ૧લવંગ છંદ.

(છત્રે થાતી છાય છડીધર ઇજતા)એ રાગ.

વીંધપતી રધુનાથ, કર્યું શું કામ આ;

મુજને છાંને માર્યો, ધરી ન કાંઈ દયા. ૧

હારીને નીજ ધર્મ, કામ આ આચર્યું;

વા'લા સુગ્રીવે એવું, કામ કો શું કર્યું. ૨

ગદ્ય—એટલામાં ત્યાં તારા રાણી તથા તેનો પુત્ર અંગદ
બન્ને આવેછે, ને ત્યાં આગળ રૂદન કરેછે.

(રાગ આખાહરણનો.)

તારા—મારા સ્વામી આ શું કર્યું કામ, ગયા મુકીને સુગ્રી ભાંમ

ગયા પ્રાણપતી તમા ક્યાંહે, બોલો મારા સામું તમા આંહે. ૧

મારા સુખ દેયણ બરથાર, તમા બોલોને એકજવાર;

મારા અવયુણ મન નવ ધરશે, હજા અમળાની માફી કરશે. ૨

તમ વીના ન મારાથી રહેવાય, મહેલ માળીયાં આવ્યાને ધાય;

મને પૃથ્વી તે ભારે લાગે, નાથ વીનાની લાહે જાગે. ૩

સ્વામી વાર્યા હતા મેં આજ, નવ જસો જુધને કાજ;

તોએ નવ માન્યું'રે નાથ, તમા ગયા સ્વરગે સુર સાથ. ૪

(રાગ ઉપર પ્રમાણે.)

રામ—સાંભળ તારા તું મારી વાણ્ય, આ દેહી તો મીથ્યા જાણ્ય;

તેમાં જીવ એ છે અવીનાસ, તું તો જ્ઞાને કરીને તપાસ. ૫

માટે શોક સતી તું છાંડ, હવે સુગ્રીવથી ધર માંડ;

તુંને પાપ નહી વળગે લગાર, મુજ વચનથી કર્યું એ આચાર. ૬

ગદ્ય—એવું સુણીને સુગ્રીવે વાળીનું શરીર બાળી મુક્યું ને

પછી કીસ્કંધાનું રાજ્ય કરવા લાગ્યો.

(૧૯)

પ્રવેશ ૮ મો.

સ્થળ રૂપી મુખ પરવત.

પાત્ર—રામ, લક્ષ્મણ, હનુમાન, સુગ્રીવ, અંગદ, જાનકી
ન વગેરે વાનરોની સેન્યા.

(રાજા હું મેં કોમકા, આર ધંદ્ર મરા નામ. એ રાગ)

રામચંદ્ર—કપીપતી તમા સાંભળોને, વચન હમારું આજ;

મુખ સીતાની લાવવી છે, કરો જેહલું એ કાજ. ૧

જાશું પછે તે સ્થળે, જ્યાં હોયે જનકની ખાજ;

લાવીશું ધેર તેહને, કરી હરનારાનો કાજ. ૨

ગદ્ય—સુગ્રીવ હાથમાં સોનાનો ટકો ને પાનનું ખીડું લેઈ જાણે.

(રાગ ઉપરનો)

સુગ્રીવ—હોનેકોઈ આ સત્તે, મહા યોધા હોયે જોઈ;

મુખ સીતાની લાવવાને, ખીડું લ્યોને તેહ. ૩

વન પરવત સર સરીતા, સીધું વા હોયે રસાતાજ;

ગહન ગુફા ખોળી વળે, વળી સ્વર્ગ મૃત્યુ ખાતાજ. ૪

એવો વીર હોય આ સત્તે, વળી કરી જાણે સંગ્રામ;

લ્યોને ખીડું વેગથી જો હોયે મનમાં હામ. ૫

ગદ્ય—એવું સાંભળીને સરવે વાનરો નીચું જોઈ રહ્યા ને

હનુમાનજી ઉઠીને રામચંદ્રને પામે લાગ્યા ને ખીડું લીધું

ને પછી ખોડ્યા.

(રાગ ઉપરનો).

હનુમાન—રઘુવીર તમ પરતાપથી, હું લાવું મુખી આજ;

નીશાની આપો મને તો, થાયેરૂં કાજ. ૬

જાઈ હું જ્યાં જ્યાનકી, હોય જો ઠામ આ વાર;

નીશ્યાની આપીને વળતો કહું હું સમાચાર. ૭

ગદ્ય—એવું સાંભળીને રામચંદ્રજીએ પોતાના હાથની વીંટી

આપી તે લેઈને મનુમાનજી ગયા.

અંક ૩ જો.-પ્રવેશ ૧ લો.

સ્થળ લંકાં નગરમાં રાવણનો અસ્થોક ખાગ.
પાત્ર.

સીતાજી, ત્રીજડા, હનુમાનજી, જંજુમાળી તથા ચો-
ધાણે, અક્ષય રાવણનો દીકરો તથા ઇન્દ્રજીત રાવણનો દીક
રો એ વીગેરે સર્વને કુષસન્ના પરાદીયાને સન્ન હનુમાનજી
જમને સીતાની પાસે પેલી વીંટી મુકીને પગે લાગ્યા એટલે
સીતાજી ધ્યાનમાંથી જાગીને બોલ્યાં.

(રાગ સીતાજીના મહીનાનો.)

સીતાજી—હે મુદ્રીકા મારી માત્ર સત્ય કહે મુજને;
જે આજે મારીપાસે લાલ્લું કોણ વુજને. ૧
કેમ પ્રાણપતીએ કહાડી તુંને નીજ કરથી;
કે તું આવી અખર કહેવા કાજ પોતાના બળથી. ૨
કે શું પ્રાણનાથે લીધો જોગ ભોગ સૌ ત્યાગીયા;
કે પામી અંતરધ્યાન અવીનાશ સ્થાને ગીયા.
કે શું અસુરતણી છે માયા ભરમાવા મુજને;
કહે મુદ્રીકા મારી માથ હું પુછુ છું તુજને. ૪
કેમ બોલતી નથી વાણ્ય મારી સાથે ક્યારની;
તુંતો આવી એકલી આંહી કયાંથીરે અત્યારની. ૫
હવે મરવું મારે આહાર જીવીને શું કરું;
જવું પ્રાણપતીની પાસે ખીજે ભવ પણ વરું. ૬
મદ્ય. એમ કહીને સીતાજી પોતાના ચોટલાના વાળને
ગળાફાંસો ધાલેછે કે હનુમાનજી ત્યાં આવીને ઉભા રહ્યા
ને કહેવા લાગ્યા.

(રાગ ઉપરનો.)

હનુમાનજી—સુણો માતાજી મારી વાત કહુંછું આ ધડી;
એ તો મુદ્રીકા તમપાસે નથી આપે પડી. ૭

મુજને આપી માકલીઆછે નાથે સુખી લેવા કારણે;
 છે રૂશી મુખપર રધુનાથ જાળી હું વારણે. ૮
 દરી છે ત્યાં આનાંદમાંહે મૂકટ સેના સાથમાં;
 મને માકલીયોછે આંહી આપી વીંટી હાથમાં. ૯
 માતા લાગીછે મુજને ભુખ અહાર જોષ્યે અહીં;
 થયા તણુ દીવસ મારી માત અન દીકું નહીં. ૧૦

સીતાજી—આપ જાને હું બાગનીમાંહે છે ફળફુલ ત્યાં ઘણું;
 ખીલી રહ્યાછે પુષ્પ અખાર વીરા ત્યાં સોહાંમણાં. ૧૧
 તેમાં જે પડયાં હોયે ભોમ્ય ખાજે તમા સુખથી;
 બાકી નવલેસો કોઇ ફળ તોડીને વૃક્ષથી. ૧૨

ગદ્ય—એવું સાંભળીને હનુમાનજી બાગમાં જઈને
 ગ્રાડ તોડીનાંખવા લાગ્યા ને પછી ફળને પૃથ્વીમાં પાડીને
 ખાવા બેઠા કે માળી આવ્યો. ને બાગ ઉજાડી નાખેલા
 જોઈને ત્યાંથી એકદમ જઈને ઘણાક ચોંચાયોને તેડી બા-
 વ્યો તેમાં મુખ્ય (અક્ષય કુમાર) રાવણનો પુત્ર હતો. તે
 આવીને મનુમાનજીને કહેછે. અથા વાંદરા તારું હવે
 નીચે આપી પોહોરખું છે તેથી તને આ મતી મુજીછે.
 મહારાજાખીરાજનો બાગ તે ઉજાડયો માટે હે વાંદર તારું
 મૃત્યુક લેઈને હું અક્ષયકુમાર અહીયાં આવ્યો છું, ઉઠ
 ઉઠ શું ખેરી રહ્યોછે. આવ્ય આવ્ય મારા હાથનું બળ
 તારા ઉપર અજમાવી જોઈ. તોપણ હનુમાનજી કાંઈ ગ-
 ભુકારતા નથી ને પોતે ફળ ખાધા કરેછે. પેલા લોકો
 બાણુ મારેછે, તોપણ હનુમાનજી નથી ઉઠતા. છેવટ ફળ
 ખાઈને પછી બે આરેક ઓડકાર ખાધા ને પછી એકદમ
 કુદકો મારીને અક્ષયકુમારને ગ્રાહીને ખાલ્યા. અથા તારું
 નામ અક્ષય તે હું કરુંછું ક્ષય, તારો ટાળીનાખું ભય કે
 રે દેવ સૌ જય જય: લે આ ગદા એમ કહીને બે ગદા
 ઓ મારીને તેને મારી નાંખ્યો. ને પછી સર્વ સેન્યાનો
 નાસ કર્યો. ને થોડીવાર થઈ કે ધંદ્રજીત આવીને ઉભા

રહ્યો તે પણ આવીને હનુમાનને બોલ્યો.

(થાવોને થાવોને સર્વે લઢવાને તૈયાર. એ રાગ.)

ઈન્દ્રજીત—આવ્ય અલ્યા વાંદરા તું મારી સાત્રા આવ્ય;

તને હણવાને માટે આવ્યો મારો દાવ.

બાગ મારો ભાગીયો તેં શ્યો ક્યો બનાવ;

જો હું તારો હમણું પ્રાણ કહાડું પળમાં કપીરાવ.

(સુનરે કાલે દેવરે, અબ તું મરી એક બાત.) એ રાગ.

હનુમાનજી—કોણુએ અલ્યા ચોર સરીખો શુંછે તારું નામ.

મારી સાથે આજે તારે શું પડ્યુંછે કાગ.

આવ્ય આવ્ય તું શું કરેછે આવ્યોછું હું આજ;

તમોને હણવા છે મારે ક્યુંછે કુડું કાજ.

ઈન્દ્રજીત—ઉભો રહે મારી સાત્રા તુંતો આણીવાર;

આ બાણે તારો હું તો કરીશ સંહાર.

ગદ્ય—એવું મુણીને મનુમાનજીએ આમીતાંની તળપ મારીને ઈન્દ્રજીતના રથ ઉપર પડ્યો કે રથ ભાગી ગયો. ને ઈન્દ્રજીત પડી ગયો હનુમાનજી તેનાં લુગડાલતાં ફાડી નાખવા લાગ્યા ને તેનું સરીર દાંતે તથા નખે ઉઝરડવા લાગ્યા ને છેવટે તેની આંખોમાં આંગળીયો ધાલવા ગયા કે ઈન્દ્રજીત નાસીને એક ભાવરામાં પેસી ગયો કે હનુમાનજીએ તે ભાવરાના ઝાલેઢે એક પથ્થર મેસારી દીધા ને પછી સર્વે જોધાઓને પુછડે બાંધી બાંધીને માર્યા તે ખખર લંકામાં ગઈ કે રાવણે બ્રહ્માને ઝાકલ્યા તેમણે (બ્રહ્માએ) આવીને હનુમાનની પ્રાર્થના કરી તે નીચે મુજબ.

છપ્પો.

જય જય હો કપીરાવ, અજર અમર વપુ ધારી;

વજર સરીખી કામ, આજ મેં ઠીકી તારી.

હે રૂદ્રા અવતાર, પાર દબી પદવત ધારી.

શું કહું મારે મુખ આજ હું ગુણ વીરતારી;

અક્ષ હણ્યો અદ્યણ વીસે ધંદ્રજીત હરાવીયો.
 ૨ સુધ કારણ હે કપી આંહી એકાએક આવીયો. ૧
 અનુળીત બળ છો આપ, માપ નવ થાયે તમારું;
 ધરીછે ભુમાં દેહ, રક્ષણ કરવાને હમારું.
 કર્યા ગુરૂ શ્રી રામ, મળ્યા ત્યાં હરીહર આપે;
 સેધ ખીડું નીજ હાય, આવ્યાછો પુરણ પ્રતાપે.
 હવે પધારો લંકામાં, વચન રૂદ્રેમાં રાખજો;
 બંધાઓ મુજ હાયથી, ત્યાં સભા વીસે બળ દાખજો. ૨
 ગદ્ય—એમ કહીને બ્રહ્માએ બ્રહ્માસ્ત્રનું બાણ મુક્યું કે હનુમા
 નજી બંધાયા ને પછી ધંદ્રજીત વગેરે સર્વ નીકળ્યા ને
 હનુમાનજીને લંકામાં રાવણની સભામાં લાવ્યા.

—૦*૦—

પ્રવેશ ૨ જો.

સ્થળ રાજા રાવણની સભા.

પાત.

રાવણ, ધંદ્રજીત, તેના પ્રધાન, સભાજનો તથા હનુમાનજી.
 રાવણના સામાં આવીને હનુમાનજીએ બંધન તો
 ડી નાખ્યાં ને પછી તેના કરતાં સવાગજ ઊંચું આસ
 ન કરીને બેઠા.

રાવણ કહેછે.

(મુણ્ડે કાલે દેવરે તુંમ મુણ્ડો હમારી ખાત. એ રાગ)
 રાવણ—કહે કપીતું કાણુછે ને શું છે તારું નામ;
 કાણે માકલ્યો તું કેમ આવ્યો મરવા આને ઠામ. ૧
 હનુમાન—શું બોલેછે મુખથી તું રાજા ગર્વ વચન;
 મારવા ધારે મુજને તો ઉગાર્ય તારો તન. ૨
 રાવણ—એતો નાનું છોકરું તે મારું જીને ઠાર;
 હવે કપી હું તાહરો કાંઈ ઉતારીશ અહંકાર. ૩
 હનુમાન—તું તે છે કાણુ માત્રમાં અધ્યા સાંભળ્ય આને ઠામ;

ગર્વ મારે હરે એવો નથી વીના શ્રી રામ. ૪
 રાવણ—સ્વામી ઉપાસીક સત્ય વચની છે તું વાનર કાય;
 રામ આણુ સાચું કહે તુજ મરણ તે કેમજ થાય. ૫
 હનુમાન—હમ્મા જનતીના વાંદરા હોય પુંછ માંહે જીવન;
 તેને પાળે જો કદી તો પડે હમારે તન. ૬

રાવણ—હાજર હો કોઈ આ સમ્મે તો ઉઠો આણીવાર;
 પુંછ સજગાવો એહનું તમ્મા થાવો તરત તૈયાર. ૭

મધ—એવું સાંભળી ચોધાએ ઉઠી હનુમાનને પુંછડે
 ગાદડાં તેલમાં બોળીને બાંધીને પછી લગાડવાને માંડ્યાં
 ને પછી હનુમાનજી ત્યાંથી ઉડ્યા ને રાવણના મહેલ આ
 ણી મેલ્યા ને લાંકા પછી કુટી બાળી. પછી સમુદ્રમાં
 જઈને પુંછડું આલત્યું ને પછી સીતાજીની પાસે આવીને
 પગે લાગ્યા ત્યાં બ્રહ્માએ કાગળ લખી આપ્યો તે લેખને
 હનુમાનજી સમુદ્ર આળંગીને પાછા રામનીપાસે જાયછે.

પ્રવેશ ૩ જો.

સ્થળ રૂસીમુખ પરવત.

પાત્ર—રામ, લક્ષ્મણ, સુગ્રીવ, અંગદ, નળ, નીલ, જા
 શ્વપાન, હનુમાન, તથા બીજા વાંદરા સીંગેરે.

(સુણુરે કાળે દેવરે. એ રાગ)

હનુમાનજી—મહારાજજી સાંભળોને વચન કહું તે આજ;
 હસી ગયોછે જનકીને લાંકાકેરે રાજ. ૧

હોને પત્ર વીધીતણા તમ્મા વાંચો આણી પ્રેમ;
 અથોક બાગે જનકીજી ખીરાજમાં કુશળ એમ. ૨

રૂપીર માંસ સુકાઈ ગયુંછે કહું શું હું રઘુરાય;
 તમને મળવા કારણે હું જાણું રાખી કાય. ૩

રમચંદ્ર.—કપીપતી તમ્મા સાંભળોને હવે ન કરવી વાર;
 જવા કારણ આ વેળાએ સેજ કરો તૈયાર. ૪

સુગ્રીવ—વાનર સર્વે સાંભળોને કહું આનીવાર;
 દગો કરશે રણ વીથે હું તેને માચીશ કાર. ૫
 રાવણને જઈ મારવો ને લેવું લાંકા ગામ;

કરે ખોટાઈ એ વીશ તેને પુછે શ્રી રામ. ૬
 સત્ય વચન તમા માનજે ને ખોલુંકું હું આપ;
 ખોટાઈ કરે એ કાંમમાં તો ખસત્યાનું પાપ. ૭

વાંદરે—મહારાજજી સાંભળો ને વચન હમારે આજ;
 પડીએ જમને નરકમાં જો કરીએ ખોટું કાજ. ૮
 ગદ્ય—એવું સાંભળીને સર્વે આનંદ પામ્યા ને સેના આવી.

પ્રવેશ ૪ થો.

સ્થળ. સુવેલું. સ્વેતખંધ રામેશ્વર. સમુદ્ર વીગેરે.
 રામ, લક્ષ્મ, સુગ્રીવ, હનુંમાન, અને વાનર સેન્યા વીગેરે.
 (નકરલાલ દેવ ધતરાં કે કલામ. એ રાગ).

રામચંદ્ર—કહોને હવેભાઈ કરવુંજ કેમ,
 ઉપાય સમુદ્ર ઓળંગાય જેમ. ૧

જવું લેખ સેના સકળ આણીવાર,
 કહો કેમ ઉતરાય સાગરપાર ૨

સુગ્રીવ—કહોને મહારાજ નીચીને આજ,
 પ્રશ્ન થયેને એ બતાવસે કાજ. ૩

તેથી પાર જમશું સકળ સેન,
 બાકી ન સુજે કાંઈ ઉપાય અન્ય. ૪

ગદ્ય—એવું સાંભળી રામચંદ્રજી સમુદ્રનું તપ કરવાને બેઠા
 ને પછી છેવટે અગનીબાણ એઓને સમુદ્રને સોસ
 વાનો વીચાર કર્યો કે સમુદ્રે આવીને હાથ જોડીને કહ્યું.

(રાજા હું એ કાંમકા ઓર ધંદા કરા નામ એ રાહ.)

સમુદ્ર—માહારાજજી કામા કરોને હું છું તમારો બાળ;
 કામ કહોતે હું કરું તમે છો જગત પ્રતિષાળ. ૧

રામચંદ્ર—સાંભળ સાગર વીનતીતું મારી એકજ આજ;
 લંકામાં જવુંછે માટે કરવું કેવું કાજ. ૨

સમુદ્ર—નળ વાનરની પાસે તમા બંધાવોને પાગ;
 તે પરથી તમા સેના લેખને ઉતારજો મહારાજ. ૩

રામચંદ્ર—નળ વાનર તમા સાંભળો કહું વચન એક;
 પાગ બાંધવી સમુદ્ર વીશ કરીને મહાવીરક. ૪

(૨૬)

વાંદર સર્વે બાવથે કાંઈ પથર જોઈએ તેહ;
વાર કરો નહીં વીર હવે કાગ કરોને એહ. ૫
ગદ્ય—એવું સુણીને વાનરો પથર લેવા ગયા ને નળ પાગ
બાંધવા માંડે છે તે સંપૂર્ણપાગ બાંધીને રામચંદ્રને કહે છે.
(રાગ ઉપરનો.)

નળ.—મહારાજા સાંભળોને પુરણ થઈ છે પાગ;
સેના લેઈને ચાલીએ હવે વેગે શ્રી મહાભાગ. ૫
રામચંદ્ર—હોડોને સર્વે આસન્ન ભાઈ સત્વર થઈને યોધ;
લંકા ઘટમાં પરવરો ઉતરી સાગર અતીસોધ. ૧
આ સીવને નમી કરીને ચાલો આણીવાર;
પડાવ જઈને નાંખવા છે સુવેલુ મોઝાર. ૭
ગદ્ય—એવું સુણીને સર્વે જોઈ કહીને ચાલ્યા ને રામને
હનુમાને ખમી લીધા ને લક્ષ્મણને અંગદે ખમી લીધા
ને સેના ચાલી તે ઘોડીવારે સુવેલુએ આવીને હતર્યા.

પ્રવેશ ૫ મો.

સ્થળ સુવેલુ તથા રણભોમી.

પાત્ર—રામ, લક્ષ્મણ, વાનરો સર્વ, રાવણને ધંદ્રજીત
તથા રાક્ષસોનું સેન.

ગદ્ય—રામચંદ્ર ને ડોકાણિ સભા કરીને સુવેલુએ બેઠા છે તે
ડોકાણિ રાવણ સૈન લેઈને આવ્યો ને પછી બુધનો આ
રંભ થયો.

(ચાલોને ચાલો સર્વ લઢવાને આવાર. એ રાગ.)

રાવણ—હોડોને હોડો સર્વે યોધા તમ ધાવો,
નરને વાનરો તેને વેણી વેણી ખાવો.
હોડોને હોડોને. સર્વે યોધા તમ ધાવો. ૧૫.
આપણ સર્વે ભીતી ધરતા, અહીયાં આવથે રામ.
ધણી સેના મળવી છે થસે મહાસંત્રામ. હોડોને. ૧
તેતો સર્વે સેન જોઈ નજરે જોયો રામ,
થણિ દહાડે બક્ષ લેઈ આવ્યો આણિ ઠામ. હોડોને. ૨
ગદા, ગુજર, તિર તરકસો બાબાને તરવાર,
સાંઘો ને મુઝગજો લેઈને ધાવોને તપ્પાર. હોડોને. ૩

ગદ્ગદ—એવું સાંભળીને તમામ યોધાઓ રામઅંદ્રના સેન ઉપર ટુટી પડ્યા કે વાનરોનું સેન પણ ટુટી પડ્યું ને ઝાટા હોકારા ને હુકાહુક થઇ રહ્યું ને મહા સંગ્રામ થયો છેવટ રામનું સેન જીત્યું ને રાવણનું સેન મુરછા ખાઇને પડ્યું. એટલે રાવણને રામને અને લક્ષ્મણને ઇંદ્રજીતનું યુધ થયું તેમની વીગત.

રાવણ—અલ્યા હે તપસ્વી તારો કાળ આવ્યો છે એમ જાણુને હું તને હવેથી ફરીથી અયોધા જવા દેવાનો નથી. તે તું તારા મનના વોસે પાછી ખાતરી રાખજે.

રામઅંદ્ર—અલ્યા હે દુષ્ટ તું જેમ કુતરૂં આવીને ધરમાંથી રોટલો લઇ જાય તેમ સીતાને લઇ આવ્યો છે. માટે હવે તારો કાળ કરવાને હમા અહીંયાં આવ્યા છે.

રાવણ—અલ્યા કાળ કરવાને તું શું આવ્યો છે કાળ કરાવાને આવ્યો છે.

રામઅંદ્ર—હે ચોર તું શું ઝાડું લઇને સંતાઇ રહ્યો હતો. ખળવાનને ખાતો નહોતો તો ઘણા દીવસે હમા તારો ચોરનો મારગ જાણીને આવ્યા છે એ તે તું નક્કી જાણજે.

રાવણ—અલ્યા તું મને ચોર કહે છે જો હું ચોર હોઉં તો તારા સામ્રાટ યુધ્ધને માટે આવું નહીં, હું તો તારો ને તારી સેનાનો અહાર કરવાનો છું.

રામઅંદ્ર—અલ્યા અહાર કરવાને કહે છે એ તું શું બોલે છે. મારોને મારી સેનાનો તો ઘણી વાત છે. પણ એક માત્ર યોધાને તો તું અડીજો. એમ કહીને હનુમાનને સાંન કરી કે હનુમાને તેનો રથખથ બાગી નાખ્યો ને તે ને ભોંયભેગો કરી નાંખ્યો ને પછી રાવણ ખીજો રથ બેસીને તૈયાર થયો. પછી સામા સામી બાણો મારવા લાગ્યા. રામ ને રાવણ, ને લક્ષ્મણ ને ઇંદ્રજીત. બંનેને લડતાં લડતાં સર્વે રાવણની સેના ને ઇંદ્રજીત સુધામરણ પામ્યું ને પછી રામઅંદ્ર સુવેલુએ સમા કરીને બેઠા ને પછી બોલીશણની સાથે બેઠા.

રાજા હું મેં કૌમકા ઝાગ મંદર મેરા નામ એ રાગ.)

રામ—લંકાપતી તમે સાંભળોને વચન કહું તે આજ;
અવતાર કારણ માહરાનું પૂરણ થયું હવે કાજ. ૧

લાવો અહીયા જનકીને નવ લગાડો વાર;
ચીત વીગ્રહ થયું માહરું હવે જબું અવધ જાગાર. ૨

મોટે સર્વે સંચરોને તમે નગરમાં આજ;
લક્ષ્મણ વનર સહીત પ્રથમ લંકાપુર રહો રાજ. ૩

રાજ ગાદીએ જમને ખેસો છાડો દેવના બંધ;
સર્વે નીજ દ્વારે માફલો રચો એ જર્મ સંબંધ. ૪

પછવાડેથી જ્યાંનકીને લાવો આને ઠાર;
હોને સૌ આ સમે તમે નવ લગાડો વાર. ૫

ગદ્ય—એવું સાંભળીને સુખાસનમાં ખેસારીને મંદોદરી તથા
ત્રીજા વગેરે સ્ત્રીયોસહીત રામની પાસે લાવ્યા ને જયજય
કાર થઈ રહ્યો. ને પછી રામચંદ્રવીભીશણની સાથે આજ્યા.

(રાગ ઝાઝાહરણનો.)

રહો લંકાવાસે તમે આજ, કરો રૂડી રીતથી રાજ;
હમે ચાલસું આણીવાર, લેઈ સંધે સીતા નીરધાર. ૧

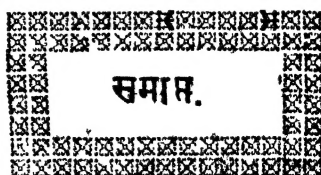
વળી બોલાવીશ કોઈ દીન, તમે ખીરજ ધરજો મન;
હું તમથી અળગો નથી, સત્ય વચન માનો સર્વથી. ૨

વીભીશણ—ભલેપધારેનેમહારાજ, વળીકહેજોહું સરખુ કાજ
હુંદું દીન તમારો દાસ, સદા રાખજો ચરણ નીવાસ.

ગદ્ય—એમ કહીને વીભીશણ ભગવાનને ચરણેનમ્યા ને પછી
દેમાન આવ્યું કે વીભીશણ લંકાભણી અજ્યા ને રામચં
દ્ર અયોધાને મારગે આજ્યા.

દોહરો.

સાખર તારે સૌ સુખો, છે કવીનો વીશ્રામ;
પેથાપુર પ્રખ્યાત છે, કહે કવી કશીરામ.

સમાપ્ત.

ભાદર ખખર.

—૦*૦—

આ સોપડી અમારે વ્યાંધી તથા નીચે લખેલે ઠે-
કાણેથી મળશે.

વીરમગામ—પ્ર. મુ. શંકર લલુભાઈ

લાલુભાઈ—બુકશે. પ્રાણશંકર રામજી તથા રામા નાનજી

લાંબડી—પુરસોતગ કાનજી ગાંધી.

મેંગડી—કપૂરચંદ ભવાન તથા જ્યોત્શંકર હીરજી તથા

માધવજી મુળજી

ભાવનગર—અનુભુત હુશીન આદમજી

રાજકોટ—લખમીચંદ ઉપમચંદ

મુંબાઈ—અમરતલાલ કાળીદાસ તથા બાળક્રમ લક્ષ્મણ.

ઢાંગધરા—તરશી જીવા

પાલણપુર—ઉત્તમશી તલકચંદ

નવસારી—બુકશેલર વુળભરામ કાનજી

વડોદરા—બુકશેલર રણછોડ માતી

ડાકોર—બુકશેલર ત્રીભાવનદાસ રણછોડદાસ

બુકશેલર માહાદેવ રામચંદ્ર.

ઠે. અમદાવાદ ત્રણ દરવાજા નજીક હોજની સામે

